THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישעס ווארט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

מר. מעדזשארס רעדיסטריבוציע פלענער

מר. מעדזשארס פארשלאג פאר דער רעדיסטריבוציע קאמיסיע פון מאניטאבער לעגיסלאטור צו שניידן די צאל פארטרעטער אין דער לעגיסלאטור פון 55 צו 35, דארף מען אננעמען, וועט זיך הויפטזאכלאך שטיצן אויפן ארגומענט פון עקאנאמיע. דאס וועט ווארשיינלאך מיינען פאר דער פראווינץ אן איינשפארונג פון וואסערע 30 אדער 35 טויזנט דאלאר אין "סעשאנאל אינדעמניטיס" (געהאלט) פאר דער לעגיסלאטור מיטגלידערשאפט, אויסער אומדירעקטע איינשפארונגען דורך דער פארקירצונג פון דער ליינג פון די סעסיעס: אז עס וועלן זיין ווייניקער מיטגלידער, וועלן זיין ווייניקער רעדעס, און די סעסיעס וועלן זיך ענדיקן שנעלער.

כאטש מר. מעדזשאר האט דערקלערט, אז ער מאכט זיין פארשלאג אין זיין אייגענעם נאמען, און ניט פאר דער רעגירונג, קאנען מיר זיך אבער פארשטעלן, אז די רעגירונג האלט פונם פראקטישן שטאנדפונקט געדארפט שטיצן אזא פארשלאג. פאר א רעגירונג איז עס א סך באקוועמער, ווען די כחות פון דער געזעצגעבערישער קערפערשאפט זיינען מער באשריינקט: זי האט דאן א פרייערע האנט אנצוגיין מיט אירע פלענער, ניט ווערנדיק אזוי געשטערט פון קריטיק פון אירע קעגנער . . .

אבער ווען מיר זאלן ארויסגיין פון דעם שטאנדפונקט פון עקאנאמיע און פון באקוועמלאכקייט פאר דער רעגירונג, דאן פארוואס אפשטעלן זיך אויף דער צאל 35? פארוואס ניט שניידן נאך מער די צאל מיטגלידער פון דער לעגיסלאטור, און אזוי מאכן נאך גרעסערע איינשפארונגען אין געלט און אין צייט, און שאפן נאך א באקוועמערע לאגע פאר דער רעגירונג? פארוואס, וועלן מיר זאגן, ניט שניידן די צאל ביז 20?

ווען מיר זאלן אבער גיין אין אט דער ריכטונג, וועלן מיר קיינמאל ניט וויסן וואו אפצושטעלן זיך. ס'איז דער וועג צו דער אפשאפונג פון פאלקס פארטרעטערשאפט בכלל און צו דער גרינדונג פון א רעגירונגס דיקטאטור, — וואס איז זייער באקוועם פאר א רעגירונג, אבער ניט פארן פאלק . . .

מיר לעבן איצט אין א צייט פון גרויסע אויפטרייסלונגען. עס דערשיינען אין אונזער לעבן נייע פאליטישע ריכטונגען. די אזוי גערופענע "פראגרעסיווע" אדער "ברעקען" פארטיי, וואס האלט איצט די רעגירונגס לייצעס אין אירע הענט, איז אליין א פראדוקט פון אט די נייע צייטן. איצט איז אזוי די אומפאסיקסטע צייט צו דערשטיקן די נייע שטימען פון פאלק, וואס קאנען זיך קוים הערן היינט, אבער וואס קאנען באהערשן דעם מארגן.

פון מר. מעדזשארס פלאן אבער וועלן ליידן ניט בלויז נייע גרופירונגען, נאר אויך אלטע פארטייען. די ליבעראלן און ארבעטער פארטיי גרופן, למשל, וואלטן שווער געליטן ווען דער פלאן ווערט אנגענומען און ווען די דורכשניטלאכע שטימונג ביי די וויילער זאל אין ערך זיין די זעלבע, וואס אין די לעצטע וואלן. זאל די שטימונג בייטן זיך, דאן קאנען די קרבנות זיין די קאנסערוואטיוון אדער אפילו די רעגירונגס פארטיי אליין, — קיין קאנטראקט מיט דער אייביקייט האט זי דאך ניט געשלאסן . . .

מיר ווילן דערפאר האפן, אז מר. מעדזשארס פלאן צו שניידן די פארטרעטערשאפט וועט ניט אנגענומען ווערן, און אז די רעגירונג אליין, ווי באקוועם אזא פלאן פאר איר זאל ניט זיין, וועט אוועקשטעלן העכער דעם פרינציפ פון פאלקס פארטרעטערשאפט קעגן אנדערע חשבונות און וועט ניט מסכים זיין מיט דעם אטארני־דזשענעראלס פלענער.

* * * * *

מיר האבן ניט וואס אויסצוזעצן קעגן מר. מעדזשארס פארשלאג איינצופירן פראפארציאנעלע פארטרעטערשאפט איבער דער גאנצער פראווינץ, אויסער פיר וואל־קרייזן וואס געפינען זיך אין א ספעציפישער לאגע, לויט דעם מוסטער פון וויניפעג.

מיר האבן אבער זייער שטארק וואס אויסצוזעצן קעגן זיין פלאן צו געבן דער שטאט וויניפעג בלויז זיבן פארטרעטער, וואס איז נאר איין־פינפטל פון דער גאנצער מיטגלידערשאפט וואס ער שלאגט פאר.

אין אנקלאנג מיט דעם דאמיניאן צענזוס דורכגעפירט לעצטן יוני וועט אינגיכן דורכגעפירט ווערן אויך א דאמיניאן רעדיסטריבוציע. אזוי ווי דער צענזוס האט געצייגט א באדייטנדיקן וואוקס פון וויניפעגס באפעלקערונג פאר די לעצטע צען יאר, איז עס אזוי גוט ווי זיכער, אז וויניפעגס פארטרעטערשאפט אין דעם פעדעראלן הויז וועט פארגרעסערט ווערן פון פיר אויף פינף.

אין דער רעדיסטריבוציע פון די פעדעראלע וואל־קרייזן ווערט אנגענומען פארן באזיס די באפעלקערונג פון די באטרעפנדיקע קרייזן. מיר קאנען אבער בשום אופן ניט פארשטיין, וועלכע פרינציפן הערשן אין דער רעדיסטריבוציע פון די פראווינציעלע וואל־קרייזן פון מאניטאבא, אויסער די געאגראפישע פרינציפן.

אבער וואל־קרייזן, אינם געאגראפישן זינען, קלייבן ניט אויס קיין פארטרעטער. דאס טוען די בירגער וואס וואוינען אין די וואל־קרייזן. ווען מען זאל זיך האלטן שטריינג אן דעם געאגראפישן פרינציפ, וואלט דאך וויניפעג געדארפט קריגן ווייניקער פארטרעטערשאפט, ווי, מיר וועלן זאגן, די ווילדערנישן פון רופערטס־לאנד, וואס זיינען די גרויס ווי א גאנצע מדינה . . .

און מיר זעען דערפאר ניט איין, מיט וואס איז א וויניפעגער בירגער ווייניקער חשוב, ווי א בירגער פון וועלכן עס איז אנדער קרייז, און פארוואס די שטים פון א יעגער אין די ווייטע צפון ווילדערנישן פון מאניטאבא זאל זיין אן ערך צען מאל ווירקזאמער אין די וואלן, ווי די שטים פון א וויניפעגער געשעפטסמאן, ארבעטער אדער פראפעסיאנאל.

די וויניפעגער בירגער דערפילן זייערע מלוכה פליכטן זיכער ניט ערגער ווי די איינוואוינער פון די דארפישע געגנטן פון דער פראווינץ אדער די ווייטע צפון געגנטן. וואס איז שייך פראווינציעלע שטייערן, טראגן זיי אויף די פלייצעס דעם גרעסטן טייל, און אויפן חלק פון יעדן וויניפעגער בירגער פאלן אפשר אויס עטלאכע מאל מער פראווינציעלע שטייערן, ווי אויף דעם בירגער פון אויסער וויניפעג, וועלכער האט עטלאכע מאל מער שטימרעכט פון אים . . .

עס איז דא בלויז איין איינציקער יושר'דיקער באזיס פאר רעדיסטריבוציע: פארטרעטערשאפט לויט דער באפעלקערונג. לויט אט דעם חשבון קומט וויניפעג אן ערך פון א דריטל פון דער גאנצער צאל מיטגלידער פון דער לעגיסלאטור, — 18 פון די איצטיקע 55, אדער אן ערך 12 פון די 35 וואס מר. מעדזשאר שלאגט פאר.

ווי די לאגע איז איצט, און אויך לויט די ענדערונגען וואס מר. מעדזשאר שלאגט פאר, הערשט ביי אונז פאקטיש א דיקטאטור פון דעם דארף איבער דער שטאט, און די וויניפעגער בירגער, וואס צאלן דעם גרעסטן טייל שטייערן, האבן א סך ווייניקער דעה אויף די אויסגאבן פון די שטייערן, ווי די בירגער פון די אנדערע טיילן פון דער פראווינץ.

די אומגערעכטיקייט מוז אפגעשאפן ווערן!

וואס האט פאסירט אין שכם?

פון י. איגער (ירושלים)

היינטיקן מאנאט האבן די אראבער צוויי מאל געסטרייקט, צוויי פראטעסט סטרייקן דורכגעפירט, דעם 15טן און דעם 23טן אויגוסט. זייער פאליטישע שפיל איז איצט איינגאנצן געשטעלט אויף אומרועו, און זיי ווילן זיי ארויסרופן פאר יעדן פרייז, וואס עס זאל ניט זיין. זיי האבן דורך די אומרוען פון 1929 אזוי פיל געוואונען, אז זיי דוכט זיך: נאך איין מאל אזא שפיל און דער ציוניזם וועט זיין דערשטיקט. אבער דאס מאל זעט־אויס טוען זיי עס אויף אייגענער פאראנטווארטלאכקייט, אן דעם גוטן שמייכל פון דער רעגירונג, און אפשר טאקע קעגן איר ווילן און קעגן אירע התראות. גייען טאקע די געשעפטן זייער שלים — מ'ארעסטירט, מ'גיט קלעפ און מ'שיסט זאגאר. די אידן נעמען ניט קיין שום אנטייל, נאר קוקן צו און שווייגן. קוקן צו ווי די ענגלענדער דערקענען ניט זייערע נעכטיקע פריינט און שותפים. די אראבער שרייען "אני שלמה" און די ענגלענדער קוועטשן מיט די פלייצעס: מיר ווייסן ניט, מיר דערקענען ניט . . . זאפארט זיך צעגיין אדער מיר גיבן פייער . . .

און גוט איז וואס די אראבער האבן אריבערגעטראגן זייער טעטיקייט־צענטער קיין שכם, וואו קיין אידן זיינען נישטא און איצט קאנען די אידן אפנעמען גוטע גרוסן פון דער ווייטנס, ווי די אראבער באווארפן די ענגלענדער מיט שטיינער און די ענגלענדער ענטפערן מיט פייער.

נאך דעם וואס דער פראטעסט סטרייק דעם 15טן אויגוסט האט ניט באגליקט; ער האט ניט איבערגעלאזן קיין שום איינדרוק, ניט אויף דער רעגירונג, ניט אפילו אויף די אראבער, — אלע געשעפטן זיינען געווען אפן, די אראבער זיינען געקומען אויף די אידישע מערק פארקויפן זייער גרינס, געפאן, געארבעט, מיט איין ווארט — געווען וואכעדיק, און דאס האט פארשאפט גרויס פארדראס די אראבישע רעדל פירער. האבן די לעצטע באשלאסן איבער'חזר'ן דעם פראטעסט דעם 23טן אין יארצייט־טאג פון די געשעענישן אין 1929, לויט דעם קריסטלאכן קאלענדאר. זיי האבן געזוכט נקמה פאר זייער דורכפאל און זיי האבן אנגעשטריינגט אלע זייערע כחות כדי אונטערצוהאלטן זייער פרעסטיזש. די רעגירונג האט זיך אויך פארבארייטעט און זי האט אפן ברמיזא געגעבן אנצוהערן, אז דער טאג וועט אריבער רואיק, ווייל די רעגירונג וועט געשווינד און אנטשלאסן אונטערדריקן יעדן פארזוך ארויסצורופן אומרועו. די אנשטריינגונגען פון די אראבישע רעדל פירער האבן דאס מאל געהאט מער דערפאלג. זיי האבן פשוט צושיקט זייערע מענטשן אויף די וועגן, וועלכע האבן ניט געלאזט די פויערים פירן זייערע פראדוקטן אין שטאט, ניט געלאזט ארבעטן און א. וו. דאך איז דער טאג אריבער פולשטענדיק רואיק אין גאנצן לאנד אויסער שכם.

אין שכם האט די מאכט נאך פריער מיט א פאר טעג ארעסטירט צוויי אנגעזעענע אראבישע רעדל פירער, ווייל זיי האבן געהעצט דעם המון קעגן דער רעגירונג און צוגערעדט אים צו ניט געזעצלאכע טאטן. דער דאזיקער ארעסט האט אויפגערודערט די אומרואיקע עלעמענטן פון דער שטאט, וועלכע האבן באשלאסן צו דעמאנסטרירן זייער פראטעסט ביד רמה. דעם 23טן אויגוסט נאך האלבן טאג זיינען ארויס פון די אונטערגעסלאך ארום טויזנט מאן מיט ווילדע געשרייען, ווי דער שטייגער איז אויפן אריענט, מיט אויסרופן קעגן דער רעגירונג און קעגן די ציוניסטן, און האבן זיך געלאזט מיט א דעמאנסטראציע איבער די הויפט גאסן פון שטאט. די פאליציי האט זיי אנגעהויבן צו צוטרייבן, פון אנפאנג ווייך און פארזיכטיק, נאך מיט יעדן מאמענט אלץ שטרענגער ביז זי האט טאקע אנגעהויבן געבן קלעפ מיט די ביקסן. און דאס מאל זיינען ארויס א פאר הונדערט אראבישע פרויען מיט פארדעקטע געזיכטער און האבן זיך געלאזט פאראויס פאר דער דעמאנסטראציע אלס אוואנגארד. פארשטארקטע פאליציי אפטיילונגען האבן זיי פארצוימט דעם וועג. דער ענגלישער פאליציי אפיצער האט זיי זעקס מאל מתרה געווען זיי זאלן זיך צוגיין, אבער די דעמאנסטראנטן האבן ניט געהערט אים און אנשטאט פאנאנדערגיין זיך האבן זיי אנגעהויבן האגלען אויף דער פאליציי מיט שטיינער און געטראפן מיט א שטיין דעם ענגלישן אפיצער אין קאפ. פארוואונדעטערהייד האט ער געהייסן שיסן און די פאליציי האט אויסגעשאסן אין המון. אין א פאר מינוט ארום איז פון דער גאנצער מענגע קיין נפש ניט געבליבן, אויסער פיר פארוואונדעטע וועלכע זיינען געפאלן פון די קוילן און געבליבן אויפן ארט. מען האט זיי באלד אפגעפירט אין שפיטאל און דעם פארוואונדעטן ענגלישן אפיצער האט מען אפגעפירט קיין ירושלים פאר אונטערזוכונג. מען האט ארעסטירט א פאר הונדערט אראבער און די, וועלכע האבן פריער געהעצט דעם המון ארויסצוטרעטן, האט מען שוין געשטעלט צום געריכט; זעקס פון זיי האט מען פאראורטיילט צו איין יאר געפענגעניש און צוואנציק צו דריי מאנאטן.

ווי מיר זעען איז גאר ניט צו דערקענען די ענגלענדער פון יאר 1929. דאמאלסט האבן זיי געטאן אלץ בישוב הדעת, לאנגזאם, איידל, ווייך, ממש אין זיידענע הענטשקעס. אויפן ארט פון געווער האבן זיי זיך דאמאלסט באנוצט מיט פאמפעס פון פייערלעשער און דאס נאכהער פארטיידיקט פאר שאו'ס קאמיסיע, ווייל זיי ווייסן פון פראקטיק, אז א פאמפע ווירקט בעסער ווי קוילן־ווארפער (א שרעקלאכער שפאס, ביי וועלכן נאר ענגלענדער האבן געקאנט מאכן און ערנסטען געזיכט). און זעט א וואונדער: מען האט נאר באדארפט טרעפן מיט א שטיין אן ענגלישן אפיצער ווי די ביקסן האבן אנגעהויבן שיסן, ניט ווארטענדיק אויף פאמפעס פון פייערלעשער. אין משך פון א קנאפער האלבער שעה האט א הייפעלע פאליציי צוריקגעשטעלט די ארדענונג אין שטאט מיט א צעבושעוועטן המון און אויפגערעגטע געמיטער, דאס וואס זי האט נעבאך ניט געקאנט דערגרייכן אין ירושלים און אנדערע שטעט אין יאר 1929, ביז עס האט זיך פארגאסן אומשולדיק אידיש בלוט . . .

אין דעם זעלבן טאג איז דער אראבישער אויספיר קאמיטעט געגאנגען דעמאנסטראטיוו צו דער רעגירונגס־הויז כדי איבערצוגעבן א פראטעסט קעגן די קעסטלאך מיט געווער אין די אידישע קאלאניעס און קעגן די ארעסטען אין שכם. אויפן וועג האט די בריטישע פאליציי מיט אן ענגלישן אפיצער אין דער שפיץ זיי באגעגנט זייער ניט פריינטלאך, זיי באפוילן זיך אפשטעלן, און בלויז צען פון זיי זאלן גיין צו דער רעגירונגס הויז און די איבעריקע זאלן צוריקגיין. די אראבער האבן געפרובט ניט פאלגן, ווייל דא זיינען געווען די גרעסטע יחסנים, דורך וועלכע די ענגלענדער האבן דורכגעפירט זייער שטיקל ארבעט פאר די לעצטע צוויי יאר און דעריבער האבן זיי זיך געפילט פעסט ביי זיך. אבער דער ענגלישער אפיצער האט זיי ניט דערקאנט, ער האט א באפעל און ער מוז אים דורכפירן. און ווען די צען — די פני פון דעם קאמיטעט זיינען געקומען אין דער רעגירונגס הויז, האבן דעם היי־קאמישאנער ניט געפונען, ער האט זיי ניט געוואלט אויפנעמען; זיי האבן איבערגעגעבן א שריפטלאכן פראטעסט דעם היי־קאמישאנערס סעקרעטאר און מיט דעם זיינען זיי אוועק.

אין דעם זעלבן טאג האט סער טשענסלאר מיט זיין פרוי באזוכט די פארם פון אידישע ארבעטארנס אין ירושלים און האבן דארט פארבראכט צוויי שטונדן. ווי ער זאל האבן מיט דעם געצייגט די אראבער, אז די אידיליע צווישן אים און זיי האט זיך געענדיקט. אבער אין אמת'ן איז ניט פארשטענדלאך: מיט וואס האבן זיך די אראבער אזוי פארזינדיקט? האבן זיי דען פאר די לעצטע צוויי יאר ניט געטאן קיין ערגערע זאכן און די ענגלענדער זיינען דאך געבליבן איבערהאריציק צו זיי, מילד, ווייך און פריינטלאך! זאל דאס זיין איבער יאדזשורער פארברעכן און איבער די צוויי אומגעקומענע לעבנס — דער חלוץ מיט דער חלוצה, וועלכע זיינען שוין זייט באלד צוויי מאנאטן פארשוואונדן און מען ווייסט ניט וואו זיי זיינען; ווארשיינלאך ערגעץ אויפן וועג דערמארדעט, זאל דאס זיין צו ליב דעם? אדער פיליכט איז דאס אן ענדערונג פון דער אלגעמיינער ענגלישער פאליטיק אין ארץ־ישראל און די ענגלישע באאמטע, אפילו דער היי־קאמישאנער ריכטן זייערע באציאונגען לויט די אנצייכענונגען פון לאנדאן? דאס זיינען אלץ פראגן אויף וועלכע עס איז שווער צו ענטפערן. די אידן זיינען רואיק און ווילן ביז דעם סוף בלייבן מן הצד, זיי זאלן דירעקט ניט אריינגעצויגן ווערן, אין דעם סטרייק צווישן די ענגלענדער און אראבער.

מוזיק אין ראטן פארבאנד

מוזיק בכלל און מוזיק אלס מיטל פאר אגיטאציע און פראפאגאנדע

אין א סאוועטיש זשורנאל, וואס גייט ארויס אין מאסקווע, איז דא ניט לאנג געווען אן ארטיקל פון דעם מוזיק קריטיקער יעווגעני בראודא וועלכער גיט אן איבערבליק איבער די מוזיקאלישע טעטיקייט אין די פארשידענע רעפובליקן פון וועלכע סאוועט רוסלאנד איז צוזאמענגעשטעלט.

"פון דער צאל מאדערנע ווירטואזן און מוזיקאלישע קינסטלער קאן מען אויפן ערשטן פלאץ דערמאנען די נעמען: נאאום בלינדער, א פידל שפילער, וועלכער גיט איצט קאנצערטן אין אמעריקע; ווערא דוכאווסקי, א זינגערין, און איר פיאנא באגלייטער מיכאיל דיכטער; די לענינגראדער פיאניסטן אירינא מיקלאשעווסקי, מאריא יודינא און אלעקסאנדער קאמענסקי, און אויך דער נאך גאר יונגער און זייער באגאבטער מאסקווער ווירטואז, געארג ערדעלמאן.

"אין מאסקווע פארנעמט דעם הויפט אינטערעס דער גרויסער ארקעסטער, וואס שפילט אן א דיריזשאר.

ער איז באקאנט אונטער נאמען "פערסימפאנס", וואס איז א פארקירצונג פון דעם אפיציעלן רוסישן נאמען פערווי רוסקי אנסאמבאל (ערשטער רוסישער אנסאמבל ארקעסטער). דער ארקעסטער באשטייט פון א הונדערט מוזיקאנטן, וועלכע שפילן אין קליינע גרופן אן א דיריזשאר, און גיבן פארשטעלונגען פון די שווערסטע, קאמפליצירטע שטיקער מוזיק. דער ארקעסטער צייכנט זיך אויס מיט דער גענויקייט פון ריטם און קלאנג און אומפארגלייכבאר ראפינירטע מעטאדן פון טעכניק.

עס באטייליקן זיך אין אים ערשט קלאסיקע קינסטלער, רוסישע אזוי גוט ווי אויסלענדישע, פון וועלכע א שטארקן רושם האבן געמאכט דער איטאליענער קארלא זעקי, דער פראנצויז ראבערט קאסאדזוס, און דער אונגאר דזשאזעף זיגעטי, ווען זיי האבן באזוכט רוסלאנד, ווי אויך די רוסישע פיאניסטן יודינא און אלעקסאנדער קאמענסקי.

די נייעסטע מוזיקאלישע ווערק פון מערב אייראפע ווערן אין רוסלאנד אריינגעבראכט און פארשפרייט דורך דער מאסקווער "געזעלשאפט פון מאדערנער מוזיק", וואס איז ארגאניזירט געווארן אונטער דער אויפזיכט פון דער רעגירונגס "אקאדעמיע פון קונסט און וויסנשאפט". די דאזיקע געזעלשאפט פארנעמט זיך מיט אנטוויקלען נייע מוזיק טאלאנטן אין רוסלאנד. אין לענינגראד ווערט די דאזיקע טעטיקייט — פארשפרייטן אין רוסלאנד די נייעסטע מוזיקאלישע ווערק פון מערב אייראפע און אנטוויקלען יונגע מוזיק טאלאנטן — אנגעפירט פון דעם "אינסטיטוט פאר דער געשיכטע פון קונסט" און טיילווייז אויך פון קלענערע גרופעס מוזיק ליבהאבער.

עס איז שווער אויסצורעכענען אין אן ארטיקל אלע נעמען און אלע נייעסן פון דער מוזיקאלישער וועלט אין רוסלאנד. מען מוז אבער דערמאנען די פרוכטבארע טעטיקייט פון די צוויי גרויסע געזאנגס פאראיינען, די "אקאדעמישע כאר" פון דער מלוכה אין לענינגראד און מאסקווע, וועלכע גיבן אי אלטע, אי נייע מוזיקאלישע שאפונגען פון רוסלאנד.

דאס זיינען אין אלגעמיין די הויפט טעטיקייטן אויפן געביט פון מוזיק אין לענינגראד און מאסקווע. די פארשיידענע רעפובליקן, וואס זיינען פארבונדן מיט סאוועט רוסלאנד, שאפן אין א געוויסן גראד פון די דאזיקע צוויי הויפט קוואלן פאר זייערע מוזיקאלישע טעטיקייטן.

די פארשיידענע פעלקער אין רוסלאנד זוכן צו שאפן נייע אפערא ווערק און גרינדן פאסיקע טעאטערס און אפערע הייזער פאר דעם. די נייע פאליטיק זעט צו שאפן גינסטיקע באדינגונגען פאר יעדער נאציאנאליטעט צו אנטוויקלען זיך זעלבסטשטענדיק, און דאס האט א גוטן איינפלוס אויף דער נייער שאפונג פון מוזיק.

אין באצוג צו דעם דארף מען דערמאנען די אוקראאינישע מוזיק.

אין דער רעפובליק פון אוקראינע וואקסט און אנטוויקלט זיך אויף זייער אן אינטערעסאנטן אופן די סימפאנישע מוזיק, געשפילט פון גרויסע ארקעסטערס און גרעסערע גרופעס, וועלכע איז געגרינדעט געווארן אויף אויספארשן און שטודירן די פאלקס לידלאך און געזאנגען, וואס זיינען באארבעט געווארן פון קאזיטצקי, קאסטענקא, רעוווצקי, ווערעקיסקי, ליאטאזשינסקי, לעאנטאוויטש, יאנאווסקי. אוקראינע האט א סך קלענערע ארקעסטערן, ווי אויך נאציאנאלע אפערא אין כארקאוו און אין אדעס, אן אייגענע פילהארמאניק ארגאניזאציע, און א סך געזאנג כארן, פון וועלכע דער כאר "דומקא" (געדאנק) האט איצט גרויס דערפאלג אין מערב אייראפע.

אין דער רעפובליק גרוזיע, אויף קאווקאז, וואקסט איצט א יונגע מחנה מוזיק פראפעסאר, וועלכע האבן א שטארקע נייגונג צום פראנצויזישן "אימפערסיאניזם". גרוזיע פארמאגט אויך א נאציאנאלע אפערא, פאר וועלכער די מוזיקאלישע טאלאנטן ארקאטשיעוו און פאלישווילי האבן געשאפן זייערע ערשטע ווערק.

עטוואס ענלאכעס זעען מיר אויך אין ארמעניע (וועלכע האט געגעבן אן ערשט קלאסישן מוזיק מייסטער, א. ספענדיאראוו), אין אזערבייזשאן און אין ווייס רוסלאנד, אומעטום געפינט איר גרופעס נייע יונגע מוזיק טאלאנטן, וועלכע מאכן א שטארקן איינדרוק אויף דער מוזיקאלישער וועלט, אויף די קאנצערטן און אפערעס.

וואס אנבאלאנגט דער פראלעטאריזירונג פון דער מוזיק קונסט, זאגט דער דערמאנטער שרייבער, איז שווער צו געבן אין קורצע ווערטער א באגריף פון די אנשטרענגונגען, וואס ווערן געמאכט אין סאוועטן רוסלאנד צו שאפן א נייע "מאסן מוזיק", נייע מוזיקאלישע פארמען, וואס זוכן צו פראפאגאנדירן און פארשפרייטן מוזיק ביי די ברייטע מאסן.

עס איז אבער זייער וויכטיק צו באמערקן אז אין סאוועט רוסלאנד האט שוין א שטארקן פונדאמענט א "מוזיקאלישע מאסן ליטעראטור", וועלכע וויל אז מענשן פון די ברייטע מאסן, וועלכע האבן קיינמאל קיין מוזיק ניט געלערנט, זאלן קאנען שפילן מוזיק. פון דער אנדערער זייט ווידער, זוכט מען אריינצוברענגען אגיטאציע אין די בעסטע שטיקער מוזיק — אגיטאציע וועגן פאליטישע ענינים און טאג פראגן.

אויפן ערשטן פלאן, פארשטייט זיך, ווערט געשטעלט דער רעוואלוציאנערער אינהאלט פון מוזיקאלישן שטיק.

איינער פון די ערשטע אריינצוטרעטען אין די רייען פון די רעוואלוציאנערע מוזיק פראפעסאר איז געווען מאסאלסקי (געשטארבן אין 1926), וועלכער איז געווען ברייט באוואוסט אין רוסישן פאלקס געזאנג.

זייער פאפולער ביי די ברייטע מאסן איז וואסילעוו בוגלאי, וועלכער איז א נאכפאלגער פון דעם אמאליקן רוסישן מוזיק גאון מוסארגסקי. פאראן א מוזיקאלישע געזעלשאפט געפירט פון דער רעגירונגס "מוזיק אקאדעמיע" וועלכע שטעלט צו אלערליי אויסגעארבעטע מוזיק שטיקער פאר אגיטאציאנס צוועקן. זי פארנעמט א זייער וויכטיקן פלאץ. צו איר געהערן די מוזיק קאמפאזיטארן דאווידענקא ביעלי קאוואל און שעכטער. עס שרייבן אבער פאר איר פראפאגאנדע מוזיק אויך די מוזיקער קארטשמארעוו, לאבאטשעוו און קראסעוו.

פאר אייער געזונט ∴

שעפט ריינע, פרישע לופט! זאפט איין די שטראלן פון דער זון און ליכטיקייט זאל שיינען ארום אייך.

די לופט וואס רינגלט ארום די גאנצע ערד פון אלע זייטן, איז איינער פון די וויכטיקסטע קוואלן פון לעבן און פון געזונט. פון די לונגען דרינגט אריין דער זויערשטאף פון דער לופט אין בלוט פון דעם הארצן, באנייט און פרישט אויף דאס בלוט און די זאפטן, שטארקט אונזער פלייש און די ביינער און פארשאפט כחות פאר אלע אברים אונזערע. אונזער בלוט וואס פירט אין זיך די שפייזונג פאר אונזער גאנצן קערפער, ווערט אן אויף איר לאנגן וועג דעם זויערשטאף; זי ווערט טונקעל, בלוי, מאט, אבער אין דער אייגענער רגע ווי זי קומט צוריק אריין דורכן הארצן אין די אדערן פון דער לונג, פרעסט זיך איר אריין די לופט פון דער לונג און זי ווערט איבעראמאל רויט און פריש און קרעפטיק און לעבעדיק און טוט זיך ווידער א לאז אויף איר לאנגן וועג צו די איינצעלנע אברים. און דאס אייגענע איז מיט דער לופט, וואס זאפט זיך אריין דורך דער הויט: זי באנייט און זי פרישט אויף די פיינסטע נערוון און אדערלאך. דערפאר — עפנט ברייט און ווייט די פענסטער אין אייערע דירות און לאזט אריין די כוואליעס לופט, ציט זיי אריין אין זיך מיט א פולער ברוסט און איר וועט מחיה זיין אלע אברים אייערע.

גייט ארויס ווען איר האט נאר א פרייע מינוט, פון די טויטע ווענט פון אייערע דירות אויף דער פרישער לופט, אין פעלדער און וועלדער, און זאפט זיך אן מיט דעם מחיה'דיקן שמעקעדיקן קוואל פון געזונט.

דערהויפט אבער די קינדער. אלע גלידער זייערע, יעדעס פעדעמל פון זייער פלייש, יעדער טראפן בלוט זייערער דארשט און חלש'ט נאך לופט. נעמט נישט אוועק פון זיי די טייערסטע לאבונג. האלט זיי נישט א גאנצע צייט אין צימערן; דארט ווערט דערשטיקט זייער געזונט, ווערט פארגליווערט זייער בלוט, און די נשמה ווערט שלאף און געדריקט.

לאזט זיי ארויס אונטער דעם אפענעם הימל, כדי די לעבעדיקע כוחות פון דער לופט זאלן אריינשטראמען אין זיי, באנייען און שטארקן די זאפטן, און אויפמונטערן די נשמה.

קיין שום רפואה קען נישט אזוי פיל נוצן אייערע קינדער ווי די לופט. דאס איז די רפואה, וואס די נאטור הייסט איינעמען, נישט לעפלווייז, נאר עמערווייז, כוואליעסווייז...

צי ביינאכט, צי ביי טאג, צי זומער צי ווינטער, אלץ איינס. אלעמאל און אומעטום, מוזט איר עפענען אלע וועגן און פריי מאכן אלע שטעגן פאר דער לופט, זי זאל קאנען אריינשטראמען, כוואליעסווייז אין די טיפסטע שפאלטן פון גוף.

פארמאכט ניט די פענסטער ביינאכט! שלאפט דאווקע ביי אפענע פענסטער, איר און אלע קינדער אייערע: אפילו דאס קלענסטע זויג־קינד.

געניסט וואס מער די זון! וואו איר קאנט נאר, לאזט ארומלויפן אייערע קינדער ביי טאג נאקעט אדער האלב נאקעט, שפרינגען, טאנצן, שפילן, שטיפען און אפילו לערנען אין דער לייכטער פרישער לופט, אין די חיות'דיקע שטראלן פון דער זון. ווארום די זון איז די ערשטע און וויכטיקסטע קוואל פון דעם גאנצן לעבן אויף דער וועלט.

ווייסט איר פארוואס מיר האבן אזויפיל קראנקע מיט דער ענגלישער קראנקהייט (ראכיטיזם)? ווייל מיר גנב'ענען פון אונזערע קינדער דאס טייערסטע פון זייער געזונט, מיר רויבן אוועק ביי זיי די שטראלן פון דער זון. אין דער הויט און אונטער דער הויט פארמאגן די קינדער רייכע אוצרות פון א וויכטיקן שטאף (וויטאמין רופט מען אים), וואס ווערט אן זיין כח און שטארבט אפ און קען ניט ווירקען, ווען ער ווערט ניט כסדר באשטראלט פון די בלויע שטראלן פון דער זון. ווען א קינד איז געווארן קראנק אויף ענגלישער קרענק, און מען פירט אים פרי ארויס אויף דער זון, אדער מען באשטראלט אים מיט די שטראלן, געשעען ניסים: דאס קינד ווערט גיך געזונט. אבער ווען דער ראכיטיזם האט שוין אנגעמאכט חורבנות, קאנען שוין די שטראלן ניט פארריכטן דעם פעלער, אבער זיי פארהיטן פון נייע פעלערן.

די זון דערווארעמט דעם גאנצן קערפער, מאכט לעבעדיק דעם אפגעשטארבענעם וויטאמין; די שטראלן וועקן די כוחות צום וואקסן, דאס בלוט הויבט אן לעבעדיקער ווערן קרעפטיקער צו פליסן און צו שפייזן אלע אברים.

דאריבער פארלאזט ניט קיין איין געלעגנהייט אריינצוזאפן אין זיך די שטראלן פון דער זון. דערהויפט די קינדער אייערע. ארויס מיט זיי אויף אפענע פלעצער און גארטנס, אויף בערג און בערגלאך.

אונטער די ווארימע שטראלן, וואס רודערן אויף די פארשלאפענע כוחות — וואס מער נאקעט.

זומער, ווען זיי באדן זיך אין וואסער פון טייך אדער ים, לאזט זיי נאכן באדן ארומשפרינגען נאקעט אונטער די שטראלן פון דער זון און איינזאפן די אויפפרישנדיקע לופט. א ריינער אויסגעבאדעטער גוף געניסט די לופט און די זון מיט נאך א גרעסערער פעולה. דאריבער מוזט איר זעען, אז איר זאלט זיך אליין און די קינדער אייערע אפט וואשן אין באדן, אי אין דער היים, אי זומערצייט אין טייך אדער אין ים. וואסער איז בכלל א שטארקונג פארן געזונט.

ליכטיקייט זאל שיינען ארום אייך. פארהענגט נישט די פענסטער! נעמט נישט אוועק קיין לופט און ליכטיקייט פון צימער. זעט אז די ווענט און צימערן בכלל זאלן זיין העל. א ווייסע וואנט און ווייסע חפצים ווארפן אפ פון זיך די שטראלן, און די ליכטיקייט בלייבט אין דער סביבה. טונקעלע זאכן פארשלינגען די שטראלן און נעמען זיי אוועק פון אונזער קערפער פון אונזער געזונט. אין שלאפצימער און בפרט אין חדר, וואו די קינדער שלאפן, זאלט איר די בעטן ניט פארשטעלן מיט קיין פאראוואן אדער סאפע א. א. וו. דעם גאנצן טאג מוז די ליכטיקייט שוועבן אין דער גאנצער דירה. אין ליכטיקייט קאנען זיך ניט האלטן די זאמען פון קראנקהייט, די באצילן גודרייען אבער אין טונקעלע, פינסטערע שלעכט געלופטערטע עקטער. עס איז נישטא נאך אזא חיות פארן געזונט פון א קינד, ווי די ערשטע פרימארגנדיקע ליכטיקייט, וואס שטראמט אריין אין דעם קינדערס בעט דורך די אפענעם, ניט פארהאנגענעם פענסטער. פארשטעלט אים ניט די ליכטיקייט. פארגינט אים די טייערע לאבונג, וואס זאפט זיך אריין אין זיין פלייש און זיין בלוט און מאכט אים פריש, מונטער און לוסטיק.

(רעקאמענדירט דורך "אז"ע")

שרה פראוואטינער

א קנס־מאל אין פעלד.

איך בענק נאך אייך —
אוקראינער מיידלאך . . .

— — —

פון די ווייטע — ווייטן
דערטראגט זיך צו מיר
אייערע פארבענקטע מיידלשע געזאנגען
א קראנץ אן אויסגעפלאכטענער —
פון קארנזאנגען,
ליגט אנגעגרייט אויף דעם —
ברייטן אנגעגליטן פעלד:
פאר דעם בלאנדן בלוי־אויגיקן —
פויער־בחור וואס קומט פון ווייטן סטעפ
אויף אקס־געשפאן, באלאדן מיט מילך
און יאגעדעס פולע טעפ.
מיט פרייליכע געלעכטער־קלאנגען
קרייזן איר ארום די מיידלאך;
מיט באקן רויטע — ווי עפל רייפע,
באצירט די העלזער מיט פאטשערקעס־
קאלירנדיקע שלאנגען,
און פלעכטן איין דעם נאסט
אין קראנץ פון קארנזאנגען.
שמייכלט מילד
דער בלאנדער פויער־בחור —
פול מיט פרייד און לוסט . . .
זיינע בלויע הימל־אויגן
נישטערן און זוכן . . .

— — —

הי גליקלאך אויסדערוויילטע
שטייט א צופרידענע —
פעסט איינגעקלאמערט צו זיין ברוסט,
און "א מזל טוב" טראגט זיך
פון מויל צו מויל . . .

— — —

אויף די בראנז־פארזונטע פנים'ער
שפיגלט זיך די שקיעה פון נאלד
און קופער שטראלן קנויל . . .

מיט הונדערט יאר צוריק

(א בלעטל אידישע געשיכטע)

ספעציעל פאר "דאס אידישע ווארט"

פון ז. האבער

בלייבט מען אמאל זיצן און מ'קלערט נאך איבער דער שווערער צייט וועלכע מיר לעבן איצט איבער און וועלכע האט ארומגענומען כמעט אלע לענדער פון דער גאנצער וועלט, אזוי אז עס איז אמבעסטן זיך אביסל צו פארטיפן און בלעטערן די געשיכטע.

ס'איז ניט פאראנען קיין איין געשעעניש אין אונזער לעבן, וואס זאל ניט האבן זיין גליכן אין דער געשיכטע. ווער שמועסט אין דער ווירטשאפט געשיכטע, וואו מיר, אידן, האבן שטענדיק פארנומען דאס ערשטע פלאץ, געפינען מיר תמיד מאמענטן און צייטן, וועלכע מיר קענען גענוי פארגלייכן מיט דער צייט, אין וועלכער מיר לעבן איצט.

בלעטערט מען אין די לייפציקער מעסע־ארכיוון מיט הונדערט יאר צוריק, אזוי זעען מיר, אז אויך דאמאלסט איז געווען א שווערע צייט פאר אידישע סוחרים. די קאנקורענץ איז געווען אין לשער און אלע האבן געפירט א שווערן ביטערן קאמף פאר זייער עקזיסטענץ.

פון די באריכטן, וועלכע געפינען זיך אין די ארכיוון, זעט מען אז אויך דאמאלסט האבן זיך אידן געקלאגט איבער דער ביטערער צייט. אז מ'פארדינט גארניט און "עס לוינט זיך ניט מער, צו קומען אויפ'ן לייפציקער יאריד".

און זיי זיינען גערעכט געווען . . .

פאר מיר ליגט דער קאטאלאג פונם לייפציקער יאריד פון יאר 1831, פונקט מיט הונדערט יאר צוריק, און דארט געפין איך ניט ווייניקער ווי צוועלף־הונדערט פעלץ־סוחרים, וואס האבן געבראכט קיין לייפציק אלערליי פעלן, געארבעטער און ניט געארבעטע, פארטיקע און רויע און האבן געטראכט דא צו פארקויפן זייערע סחורות, אוודע האבן זיי געמוזט קאנקורירן איינער מיטן אנדערן, ווייל אהיימפירן די סחורות צוריק, איז געווען פארבונדן מיט גרויסע הוצאות.

די דאזיקע צוועלף־הונדערט פעלץ־סוחרים זיינען געקומען פון דריי־הונדערט פארשיידענע שטעט, צו מייסטן פון פוילן און אנדערע מזרח־לענדער.

אין דעם דערמאנטן אדרעסבוך זיינען ווייטער פארצייכנט צוויי הונדערט אידן כמעט פון דער גאנצער וועלט, וואס האבן געבראכט צו פירן קיין לייפציק שניט־סחורות, זיידנצייגן, זאקן, שיך, לעדער, קאפעליוש, שירעמס, וועש און נאך און נאך ארטיקלען.

אין לייפציק האט דאמאלסט עקזיסטירט בלויז איין מעסהויז: דאס געוואנדהויז, וואו מ'האט נאר באקומען שטאפן. אלע אנדערע סחורות, וועלכע מ'האט געבראכט צו פירן אויף גרויסע וועגן מיט בוידן, האט מען פארקויפט אין די פארשיידענע הייזער, וועלכע עקזיסטירן נאך עד היום אין צענטער פון לייפציק.

שוין דאמאלסט זיינען געווען איינציקע שטעט, וואס פלעגן שיקן קיין לייפציק זייערע ספעציעלע ערצייגענישן. בריסעל, למשל, האט שוין דאמאלסט געשיקט פיינע, טייערע בעלגישע שפיצן וועלכע זיינען ביז עד היום באריםט אין דער גאנצער וועלט און כעמניץ האט שוין דאמאלסט געהאט א שם דורך די וואלענע זאכן... די גלאז פאבריקן אין בעהמען און די שפילעריי פאבריקן אין נירנבערג האבן שוין דאמאלסט געמאכט זייער גוטע געשעפטן און פארדינט פיל געלט.

אויך ביכער האט מען אין לייפציק שטארק געקויפט. צוויי פראנקפורטער בוכהענדלערס דארונטער איין גויאיש, האט געמאכט א גאנץ גרויס געשעפט אויפ'ן לייפציקער יאריד מיט אידישע ספרים, דערהויפט ספרי רומל, מיט טליתים, מזוזות, ציצית וכדומה, וועלכע מ'האט כמעט געריסן פון די הענט.

אין דעם אדרעס בוך זיינען אויסגעציילט ניט ווייניקער ווי 450 באלעגאלעס, ארונטער אן ערך הונדערט פון בראד, וועלכע האבן געבראכט קיין לייפציק אלערליי סחורות. ס'איז אויך גאנץ גענוי פארצייכנט ווען די באלעגאלעס פארן צוריק, בכדי "מ'זאל זיי קענען מיטגעבן סחורות און פאסט פאר די אויסלענדישע לענדער".

ניט ווייניקער ווי צוואנציק אידישע מעקלערס זיינען דארט אויסגערעכנט, וועלכע האבן געהאט דאס רעכט פונקט ווי די פיר און זעכציק ניט אידישע מעקלערס, צו פירן פראוויזיאנס געשעפטן. אזוי ווי דער וועג קיין לייפציק איז געווען א שווערער האט מען די דאזיקע מעקלערס צושיקט סחורות צום פארקויפן און זיי האבן אויך פאר'ן פרייז איינגעקויפט נייע סחורות, וועלכע מ'האט פארלאנגט.

מ'זעט בכן, אז מיט הונדערט יאר צוריק, האבן אונזערע ברידער אויפ'ן לייפציקער יאריד געפירט מסחרים פונקט ווי היינט, אן שום חלוק.